

Havørn *Haliaeetus albicilla*

Global utbredelse

Havørna finnes i dag utbredt fra Grønland og Island i vest til Beringstredet og Stillehavet i øst, fra Finnmark i nord til Algerie, Hellas og Tyrkia i sør. Den er utryddet fra Europa vest for Tyskland, men gjeninnført til Skottland.

Norsk utbredelse og habitatvalg

I Norge forekommer havørna som hekkefugl fra Nord-Rogaland til Sør-Varanger. Den er en kyst- og fjordfugl som opptrer mest tallrikt i øyrike områder og ytre fjordstrøk. De aller siste år er det også registrert innlandspar, slik arten hekker andre steder i sitt utbredelsesområde. De siste 20 år er den norske havørnbestanden grundig kartlagt gjennom «Prosjekt Havørn».

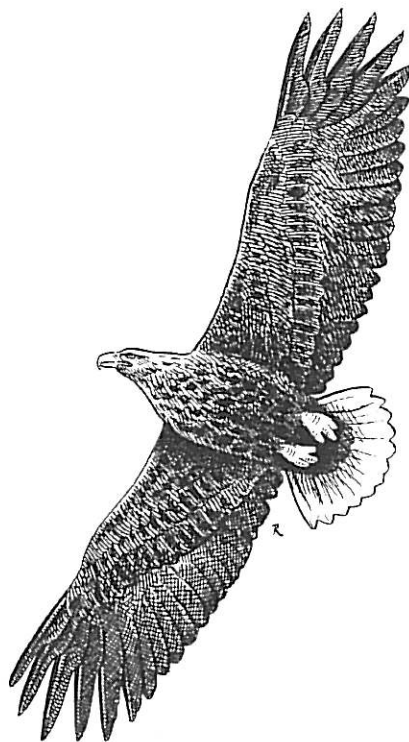
Havørna finnes fra de ytterste øyene til de innerste fjordbotnene og ble tidligere betraktet som en klippehekker. De seinere års utvikling viser at den foretrekker kuperte kystskogområder og fjordlier, helst gammel furuskog eller blandingsskog, men den kan benytte alle slags skogtyper så sant de er tilgjengelige, også plantefelt. Den hekker likevel gjerne i trebart terreng, hvor den holder til enten i klippevegger og fjellsider, eller i temmelig flatt eller lavkupert heilandskap. Avgjørende for tilholdsstedet er tilgang på mat, særlig i form av fisk, men også sjøfuglbestander. Gode oterbestander er avgjørende en plussfaktor ettersom havørna gjerne utnytter levninger fra oterens slakteplasser.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

«Prosjekt Havørn» har framskaffet et meget godt grunnlagsmateriale for å beregne den totale, norske havørnbestand. Dette bygges på en totalgjennomgang av hele artens utbredelsesområde i 1974-77, og seinere års kontroller i utvalgte kontrolldistrikter fra Hordaland til Sør-Varanger. De siste åra er det kontrollert mer enn 500 lokaliteter årlig. Totalt er hekkebestanden rundt 1500 par, med mer enn 1000 havørnterritorier kartfestet og dokumenterte. De tetteste bestandene finnes fra Trøndelag og nordover, med ca. 40% av totalbestanden i Nordland. Fra og med Nord-Trøndelag til og med Troms ser det ut til at havørna har oppnådd den bestandstetthet det er grunnlag for.

Fram til havørna ble fredet i 1968 var den på vikkende front i Norge. På det tidspunkt var den forsvunnet fra sitt tidligere utbredelsesområde fra Hordaland til svenskegrensa. Den sørligste del av bestanden var dessuten sterkt uttynnet. Fra midten av 1970-tallet har bestanden ekspandert og er i dag på vei til å oppfylle tidligere besatte områder fra Nord-Trøndelag til Sogn og Fjordane, samtidig som den har rekolonisert Hordaland og viser klare ekspansjonstendenser videre sørover. Parallelt er det etablert innlandspar, først og fremst i Nord-Norge.

Sammenfall av rik næringstilgang og landskapsformer med gunstig fordeling av hekkeplasser har i enkelte, spesielt gunstige kommuner i Nordland gitt



en maksimal bestandstetthet på ett territorieholdende havørnpar pr. 12-14 km total strandlinje. Langs de dype fjordene er tettheten rundt det halve.

Hekkebiologi

Havørna benytter oftest samme reirplass år etter år, gjerne gjennom generasjoner, evt. med noen alternative reir. Reiret plasseres gjerne i mektige trær, fortrinnsvis gammelfuru, men ofte også i mindre trær, på fjellhyller eller på bakken. Territoriehevding starter allerede i januar, reirbygging unntaksvis på høsten, men egentlig hekkeaktivitet først fra februar av. Tidlige par kan legge egg i siste halvdel av februar, men hos de fleste skjer egglegging fra midt i mars til første uke av april, lengst nord litt seinere. Eggene ruges i 38 døgn, mest av hunnen som også vokter ungene de første ukene. Ungene flyr etter 11-12 uker og blir matet av foreldrene lenge etter dette.

Havørna blir seint kjønnsmoden og får full voksendrakt først etter 5-6 år, da den vanligvis også går inn i hekkebestanden. Det er kjent hekkforsøk hos 4-åringer og gjennomført vellykket hekking hos 5-åringer (B. Helander pers. medd., J.A. Love pers. medd.).

Trekkforhold

Arten er ikke regulær trekkfugl, men vandrer likevel mye. Et omfattende ringmerkingsmateriale viser at første og andre års ungfugler har en tendens til å vandre sørover langs norskekysten i vinterhalvåret. En del av de svenske og finske lapplandsfuglene trekker over til våre kyster. Tilsvarende har ungfuglene en tendens til å trekke nord for fødestedet om sommeren. Ved 4-5 års-alderen orienterer de fleste seg tilbake til sitt opphavsdistrikt og forsøker å etablere seg der det er tilgjengelig plass. Det er konstatert utflytting og etablering som hekkefugl inntil 200-400 km fra fødestedet. Etablerte fugler oppholder seg etter alt å dømme i eller nær sitt territorium hele året, men for rene innlandshekkere er det konstatert at de kan trekke bort en periode midtvinters.

Alv Ottar Folkestad

Havørn *Haliaeetus albicilla*



157 ● Konstatert hekking

84 ● Sannsynlig hekking

108 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad (kart): 50 x 50 km
(antall B-, C- og D-koder henviser imidlertid til 10 x 10 rutene arten er påvist i)

